

**ОКРЕМІ АСПЕКТИ КРИЗИ У ЖІНОК ЗРІЛОГО ВІКУ,
ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ТРУДОВІ ВІДНОСИНИ У КОЛЕКТИВІ
(ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)**

Ворнікова Л.К.

**аспірант факультету Психології та соціальної роботи
Одеський національний університет імені І.І.Мечникова,**

Суспільна значущість і складність життя сучасних жінок у зрілому віці при зіткненні із соціально-економічними та психологічними проблемами трудових відносин у колективі апелює до індивідуально-психологічних особливостей особистості. Протиріччя й кризи, успіхи й невдачі, надії та розчарування, почуття провини та сумніви, відчуття втрати сенсу життя та пошук нового сенсу, оптимістична і песимістична життєва позиція – усе це властиво жінкам зрілого віку та впливає на якість трудових відносин у колективі.

У українських жінок норма настання клімактерію з 45 до 52 років. Згідно зі статистикою МОЗ України 60-80% жінок цього віку перебувають у клімактерію. Клімактерій – це період, у якому починаються фізіологічні зміни організму жінки 43-55 років, що супроводжуються гормональною перебудовою. Так криза зрілого віку (45-55 років) збігається з настанням клімактерію, що робить цей період набагато труднішим і складним, стверджує Т.М. Титаренко[2]. Найбільш критичними у житті жінки є саме періоди перебудови гормонального статусу, які супроводжуються виразними реакціями з боку усіх функціональних систем організму та індивіда в цілому як на соматичному, так і на психічному рівнях (тобто перебіг клімактерію визначається не тільки гормональними характеристиками, але й індивідуально-психологічними особливостями жінки зрілого віку), що впливає на соціальну компетентність, соціально-психологічну адаптованість жінок зрілого віку, у том числі і на якість трудових відносин у колективі.

Організм сучасної жінки особливий, та у зв'язку з цим кожна жінка відчуває по різному вплив клімактерію на своє самопочуття та психологічний стан, який

може бути досить суперечливим. Однією з основних характеристик даної кризи, на думку Г.Шихі, є розлад внутрішнього світу - зміна відношення до того, що раніше для жінки було важливим [1]. Дослідження Д. Левінсона викривають те, що відбувається переоцінка у контексті трьох, пов'язаних між собою світів: особистого світу, світу родини та професійного світу [4]. Ш. Бюлер з'ясувала, що жінки у період вікових змін (клімактеричному періоді) переглядають власні цілі з урахуванням професійного статусу, фізичного статусу та стану справ у родині [5].

Є загальні тенденції у реакціях жінок на кризу зрілого віку. Традиційно жінки більшою мірою визначають себе у рамках сімейних стосунків, ніж у професійній діяльності. В цей період, як правило, кризові симптоми збігаються з дорослішанням дітей, тому що діти не мають потреби в її турботі, як раніше. Відбуваються зміни відносин з усіма членами родини у зв'язку з закінченням активного батьківства. Це впливає на соціальну компетентність, соціально-психологічну адаптованість, у том числі на трудові відносини у колективі. Жінка у зрілому віці стає сполучною ланкою між двома поколіннями, між дорослими дітьми та старіючими батьками. З'являються проблеми з її старіючими батьками. Вони починають частіше хворіти та їх життя наближається до кінця. Жінка турбується через втрату батьків, що призводить до почуття самотності, що вона сирота, хоча завжди вважала себе дорослою людиною. Жінка починає відчувати страх майбутнього, що далі? Втрачає відчуття колишнього певного життя, відчуває втрату сенсу життя, посилюється почуття тривоги та провини. Це погіршує її соціальну компетентність, соціально-психологічну адаптованість, негативно впливає на її трудові відносини у колективі. Цей період вчений Дж. Холл визначив як період втрат. Втрат економічних, соціальних та індивідуальних, які призводять до стану залежності від оточення.

Додаткові травмуючі фактори, що впливають на соціальну компетентність, соціально-психологічну адаптованість у трудовому колективі є наслідком гормональних змін. Жінка в період вікових змін втрачає впевненість у собі, на це впливає те, що під час клімактерію шкіра стає сухою і зморшкуватою, волосся сивіє і рідшає, частішає серцебиття, відчувається жар, частішають головні болі, проблема

з травленням, порушення сну, зниження апетиту та лібідо, з'являються хронічні хвороби.

В період зрілості жінка відчуває нестабільність у професійному світі. Її колишня впевненість може зруйнуватися. Частішають емоційне та професійне вигорання. Молоді співробітники більш конкурентоспроможні, а чоловіки-однолітки не відчувають подібних труднощів, керівництво надає перевагу чоловікам та молодим фахівцям. В цьому зв'язку жінка усвідомлює завершення кар'єрного росту, виникає передчуття виходу на пенсію.

Таким чином, на соціальну компетентність і соціально-психологічну адаптованість у професійних стосунках жінки зрілого віку (у період клімактерію), впливають емоційно-особистісні чинники, до яких відносяться: зниження самооцінки, тривожність, плаксивість по незначному приводу, різні страхи (фобії), втрата здатності отримувати задоволення від чого-небудь, насолоджуватися життям, втрата інтересів до себе, своєї зовнішності, роботи, улюбленим заняттям, раптові спалахи невмотивованої агресії, постійне невдоволення собою і / або поведінкою оточуючих, провокування конфліктних ситуацій на роботі, непередбачувані коливання настрою, швидко змінюється без видимої причини. Також на успішну соціальну компетентність і соціально-психологічну адаптованість у трудовому колективі жінки зрілого віку мають вплив когнітивні порушення, до таких треба віднести - неможливість зосередити увагу, ослаблення пам'яті та інші.

Соціальна компетентність і соціально-психологічна адаптованість у трудовому колективі залежить від типу особистості жінки. У період клімактерію риси характеру загострюються та проявляються в крайніх формах. Спираючись на положення концепції Е. Еріксона про те, що кожна стадія розвитку визначається тією кризовою ситуацією, яка повинна бути вирішена з метою подальшого безперешкодного процесу розвитку, велике соціальне значення матиме і те, що благополучне розв'язання криз психологічного здоров'я жінок зрілого віку, у період клімактерію, допоможе їй більш успішної соціальної компетентності і соціально-психологічної адаптованості у трудовому колективі, конструктивніше підійти до наступного етапу в своєму житті – старості.

Усі ці чинники впливають на жінку та створюють труднощі у процесі взаємодії в трудовому колективі. Також слід відмітити те, що чоловіки є більш професійно успішнішими, що є також травмуючим фактором для жінки. Варто відмітити, що у чоловіків не має таких вікових проблем, та вони більш віддаються професійної діяльності, що ставить їх у більш виграшну позицію перед керівництвом.

Усе це ускладнює гендерні відносини у професійному колективі й погано впливає на професійну діяльність та психологічне здоров'я жінки зрілого віку.

Таким чином, дослідження жінок зрілого віку у період вікових змін набуває особливого значення у контексті переживання ними соціальної компетентності, соціально-психологічної адаптованості у професійному колективі та відчуття психологічного благополуччя.

Література

1. Шихи Г. Возрастные кризисы. Ступени личностного роста. – СПб. : Ювента, 1999. 435 с.
2. Титаренко Т. Життєві кризи: технології консультування. К. : Главник, 2007. 144 с.
3. Боднар О. В. Дослідження двох типів жіночої ідентичності: домогосподарка та ділова жінка. Теоретичні і прикладні проблеми психології. 2018. №3(47). Т.3. С. 5-12.
4. Levinson D. The seasons of a woman's life. 2017. 237 с.
5. Пять фаз жизненного пути человека по Шарлотте Бюлер. Buhler, F. Massarik. N.Y., 2018.